

Мр Добривоје Јовановић
Историјски архив Јагодина

ПРОМЕНА НА ПРЕСТОЛУ СРБИЈЕ 1860. ГОДИНЕ

Кнез Милош Обреновић I умро је 14. септембра 1860. године. Истог дана Кнез Михаило Обреновић III објавио је Прокламацију о ступању на престо. Поводом ових догађаја, Попечитељство унутрашњих дела одмах је послало допис у коме су одређени поступци поводом смрти кнеза Милоша и ступања на престо кнеза Михаила. Телеграмом је наређено да се до недеље 18. септембра испољава дубока жалост за кнезом Милошем. За то време морало је престати свако весеље и свако јавно изјављивање радости. На кафанама, механама и свим јавним зградама могла су само врата бити отворена. Приликом свадбених весеља није смела да се чује свирка по сокацима или код цркве, већ само у кућама.

Попечитељство унутрашњих дела доставило је окружном начелству 20. септембра распис у коме га је обавестило да је Кнез Милош, у присуству Кнеза Михаила, многобројног народа и страних гостију, сахрањен у суботу 17. септембра у 11 сати пре подне у (*великој београдској цркви*) Саборној цркви у Београду, а да је у недељу 18. септембра одржана прослава поводом ступања кнеза Михаила на престо, „*највећим, свеобухватним и истинитим одушевљењем, које је непрестано од сваког појединца исказивано.*“

Попечитељство унутрашњих дела је, у једном од дописа, наложило поступке приликом држања парастоса кнезу Милошу, „*да последњу поданичку почест и дужност Христијанску укажу своје избавитељу и усопшем Господару.*“ По наређењу Митрополита парастос је одређен за суботу 24. септембра, за вароши и паланке, и за недељу 25. септембра, по сеоским црквама и манастирима. На парастосу су морали да присуствују сви чиновници и званичници, као и народ.

Истог дана окружно начелство је са налогом Попечитељства упознало среске начелнике. Окружни начелник је обавештавајући среске начелнике, наложио, да вест о смрти кнеза Милоша и ступања на престо кнеза Михаила обзнане народу у својим срезовима и да строго пазе да се поредак не наруши. Срески начелници били су обавезни да одговарају за мир и поредак, и да верно и одмах обавесте окружног начелника о расположењу народа.

Према извештајима из унутрашњости свуда је са истим одушевљењем и радошћу примљена вест о ступању на престо Кнеза Михаила, као и исказивање жалости због смрти Кнеза Милоша. Према извештају из левачког среза од 17. септембра, становништво је са жаљењем примио вест о смрти Кнеза Милоша, и после прочитане прокламације присутни су одговорили са „Бог да му Души опрости“, а када је прочитана прокламација о наслеђивању престола, многи су изговорили: „Бог је приведением своим познатог нам Светлог Наследника подарио, у кога се тврдо надамо да ће све оно што смо смрћу старог и незаборавног отца изгубили у њему наћи и кои ће се са Србима оним стазама Светлог покојника корачати и нас под Родитељском закрилу његовом неговати“.

Моме Љубезном Народу

Како је промислу Свевишњег угодно било, те је јутрос после осам сати позвао к себи нашег Светлог Господара, Књаза Милоша Обреновића I., Мог премилог родитеља, то сам Ја, по вољи божјијој и жељи народа Србског, предузео одма књажеску владу, сходно царским хатишерифима и закону о наследству као наследни Књаз Србски под именом Миахаил Обреновић III., које овом прокламацијом свима и свакоме објављујем.

У намери да савестно испуним дужност, које отачество наше има спрам Двора сузеренског, Ја ћу се одма обратити блистателној Порти ради добијенија прописаног берата.

А да би и народ могао саслушати о неким мерама који ће ми једино могуће бити за срећу и благостање Србије с успехом радити, позваћу по постојећем закону у своје време народну скупштину.

Срби! Преда Мном стоји тешки задатак. Унутрашњи раздори, непоштовања права ближњега, гажење закона и малоуважавања власти, освете и гоњења растурали су отачество наше и задржали га у великом назадку. Ја ступам на престол књажески с тврдом вољом, да зла ова искореним у земљи нашој: да оснујем владу, која ће, снабдевена свом потребном влашћу и силом, умети одржати себе у уваженију, законе земаљске у снази и задобивена права у поштовању, и која ће, снабдевена свом потребном влашћу и силом, умети одржати себе у уваженију, законе земаљске у снази и задобивена права у поштовању, и која ће, презирући освете и гоњења, придружити себи све, који љубе отачество своје и желе му напредка.

Зато, праштајући овим сваку политичку кривицу и бацајући у заборав сва учињена политична преступленија, позивам све и свакога, да се ставе под заштиту отачествени закона, по којима ће Моје правитељство морати исто тако праве у заштиту узимати, као што ће му дужност бити криве строго казнити. Докле је Књаз Михаил на влади,

нека сваки зна, да је закон наивиша воља у Србији којој ће сваки без разлике покоравати мора.

Држећи се ови начела једна од првих брига Мога правитељства биће, да се постара за најбољи начин, како да се по могућству правда да и онима, кои мисле, да су од предходеће ми владе оштећени, било повредом јавног или њиовог приватног права.

Увиђајући оскудност и несавршенства у законодавству и уређењима земаљским, мои ће трудови непрестано на то управљени бити, да према потребама земље и духу времена, законодавство и устројство земаљско поправим и попуним.

Званичнике садашње остављам међутим у њиовим звањима, но притом, имајући на уму неизмерњи уплив званичника на државни напредак, задржавам Себи право, да у свое време цело правитељство по свима струкама саставим из људи, кои ће по Моје нахођењу понајбоље моћи одговарати своје великом позиву, држећи се у томе начела, да за свако место понаиваљанијег човека одредити треба.

Предузевши да управљам судбином Србије, позивам вас, Срби, да Ми одушевљени чувствима правога патриотизма, притечете у помоћ к постигнућу тешке цели, кои Ми провиђење налаже; да у строгој послушности према законима и законим наредбама Моји власти оправдате Моје поуздање у добру вољу и љубав вашу; да разумним владањем покажете пред светом своју озбиљну тежњу к постигнућу политичке зрелости, која је највећи понос народа.

Ако разумно, сложено и патриотички будемо радили за напредак и благостање Србије, провиђење божие неће оставити без успеха трудове наше.

Н 1.

*14. Септембра 1860. године
У Београду*

*Михаил Обреновић III.
Књаз Србски*

Кнез Михаило издавши прокламацију, одмах је преузео кнежевску власт. То је подржано од Савета, војске и грађана Београда.

Мада је све прошло мирно, Попечитељство унутрашњих дела поново је налагало пуну будност. Захтевано је да се сваки чиновник и званичник, као остали грађани својих надлежних дужности и послова држе. Иако је Попечитељство извештено да је поштовање мира и поретка свуда у земљи присутно, и да нема разлога за сумњу, ипак је наложена окружним и срески начелницима будност, и упозорење да ће они бити одговорни ако се буде шта непредвиђено догодило.

Због жалости сва званична писма црним воском су се печатила. Окружном начелству је послата једна фунта црног воска, са обећањем да ће се касније послати још. Међутим, уместо црног воска, окружно начелство добило је 26. септембра од Попечитељства унутрашњих дела 10 табака црне хартије, са обавештењем о набавци црног воска код трговца Николе

Стевановића у Београду. Зато је 19. септембра, и поред обећања среским начелницима да ће им послати црни восак, окружно начелство послало два табака црне хартије за печатења писама, пасоша и разних виза, јер је хартија била много јефтинија од воска. Ако им восак буде био потребан за пакете, срески начелници су морали сами да га набављају код истог трговца у Београду.

После прославе око ступања на престо кнеза Михаила, наступила је 40-то дневна мала жалост. Све општенародне и друге светковине само су се обележавале црквеним церемонијама. Официри и званичници, када су униформу носили, били су обавезни да носе на левој руци црни повез. За држање 40-то дневног парастоса Кнезу Милошу, по наређењу Митрополита, одређена је субота 22. октобра. Тог дана парастос је требало држати по варошима и паланкама, а 23. октобра по сеоским црквама и манастирима. Наложено је да се о томе извести чиновништво и народ, да би у што већем броју присуствовали парастосу.

Окружно начелство је о овом распису обавестило среске начелнике 29. септембра. Уједно је наређено да се обавесте све старешине еснафа, како би они правовремено обавестили своје чланове, да би сви заједно присуствовали парастосу у цркви.

Полугодишњи парастос кнезу Милошу, такође по наређењу Митрополита, требало је одржати само у црквама у окружним варошима 11. марта 1861. године на Тодорову суботу, на дан рођења Кнеза Милоша. Попечитељство унутрашњих дела је са тиме упознало окружно начелство 25. фебруара 1861. године.¹

*

Приликом одржавања једне од среских скупштина среза беличког, почетком фебруара 1861. године, председници појединих општина предложили су да се набаве за све општине слике кнеза Милоша и кнеза Михајла. Начелство окружја јагодинског, као и општине левачког и темнићког среза, прихватили су ову иницијативу. За све општине и среска начелства, као и за окружно начелство набављене су 72 слике само кнеза Милоша. За левачки, темнићки и белички срез набављено је по 23 слика, а за Примирителни суд вароши Јагодине и окружно начелство по једна слика. За слике је плаћено фебруара 1862. године укупно 2.376 гроша, односно 33 гроша по комаду.²

---

¹ Архив Србије, НОЈ (Начелство окружја јагодинског), Ф II, р-84/1861.

² АС, НОЈ, Ф IV, р-65/1862.